

THE CONCEPT LEGAL ACTIVITY OF PROSECUTOR CONTROL AND POVERTY REDUCTION

Saidov Sarvar Fakhridin ugli

Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

sarvarkhoja333@gmail.com

orcid:0009-0004-4239-5423

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15309708>

ARTICLE INFO

Received: 24th April 2025

Accepted: 29th April 2025

Online: 30th April 2025

KEYWORDS

Prosecutorial control, poverty reduction, ensuring the rule of law, prosecutorial bodies, citizen appeals.

ABSTRACT

This article clarifies the concepts of prosecutorial control and legal activities related to poverty reduction based on theoretical data. In particular, the goals of prosecutorial control are indicated.

PROKUROR NAZORATI VA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHGA OID HUQUQIY FAOLIYAT TUSHUNCHASI

Saidov Sarvar Faxriddin o'g'li

O'zbekiston Respublikasi huquqni muhofaza qilish akademiyasi

sarvarkhoja333@gmail.com

orcid:0009-0004-4239-5423

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15309708>

ARTICLE INFO

Received: 24th April 2025

Accepted: 29th April 2025

Online: 30th April 2025

KEYWORDS

Prokuror nazorati, kambag'allikni qisqartirish, qonun ustuvorligini ta'minlash, prokuratura organlari, fuqaro murojaatlari.

ABSTRACT

Ushbu maqolada prokuror nazorati va kambag'allikni qisqartirishga oid huquqiy faoliyat tushunchalariga nazariy ma'lumotlarga tayangan holda aniqlik kiritildi. Jumladan, prokuror nazoratining maqsadlari ko'rsatildi.

Prokuror nazorati – bu prokuratura organlarining davlatning huquqiy, ijtimoiy va iqtisodiy tizimida qonunlarning to'g'ri ijrosini ta'minlash va ijro etilishini nazorat qilish bo'yicha olib boriladigan faoliyatdir. Prokuror nazoratining vazifasi, eng avvalo, qonunlarni buzilishidan va ular ijrosining samarali amalga oshirilishidan oldin yoki keyin muhim huquqiy choralarni ko'rishdir. Bunga prokuratura organlari va prokurorlar tomonidan o'tqariladigan va nazorat qilinadigan huquqiy faoliyatlarning keng doirasi kiradi.

Prokuror nazorati — bu prokuratura organlarining davlat boshqaruvi, ijtimoiy va iqtisodiy sohalarda qonunlarning to'g'ri va bir xilda ijro etilishini ta'minlashga qaratilgan faoliyatidir. Ushbu nazorat orqali prokurorlar qonunbuzarliklarning oldini olish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish choralarini ko'rishadi.

Prokuror nazoratining bosh maqsadi — qonun ustuvorligini ta'minlashdir. Bu orqali fuqarolarning huquq va erkinliklari, jamiyat va davlat manfaatlari himoya qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy adolatni qaror toptirish, ayniqsa, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo'llab-quvvatlash ham muhim vazifalardan biridir¹.

Bunga yana-da aniqlik kiritish uchun quyidagi ko'rinishda prokuror nazoratining maqsadlari e'tirof etildi:

1. Qonunlarning to'liq va to'g'ri ijrosini ta'minlash;
2. Davlat manfaatlarini himoya qilish, shu jumladan, kambag'allikni qisqartirishga yo'naltirilgan ijtimoiy siyosatni amalga oshirish;
3. Fuqarolarning, xususan, kambag'al qatlamning huquqlarini himoya qilish;
4. Qonunlarni bajarishda tashkilotlar, davlat idoralari va boshqa ijtimoiy institutlarning javobgarligini ta'minlash.

Bu maqsadlarga mos ravishda prokuror nazorati o'z oldiga muayyan vazifalarni ham qo'yadi. Prokuror nazorati quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshiriladi²:

- **Qonunlarning ijrosini nazorat qilish:** Davlat va jamoat tashkilotlari, mansabdor shaxslar, yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan qonunlarga rioya etilishi ustidan doimiy nazorat olib boriladi.

- **Huquqiy muhitni tahlil qilish:** Qonunbuzarlik holatlari aniqlanib, ularni bartaraf etish uchun zarur choralar ko'riladi.

- **Qonunchilikni takomillashtirishga hissa qo'shish:** Amaldagi qonunlarning samaradorligini oshirish va yangi qonun loyihalarini ishlab chiqishda ishtirok etiladi.

- **Fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish:** Fuqarolardan kelib tushgan ariza va shikoyatlar o'rganilib, ularning huquqlari tiklanadi³.

Prokuratura organlari o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va "Prokuratura to'g'risida"gi Qonun asosida olib boradi. Bu qonunlarda prokurorlarning vakolatlari, faoliyat prinsiplari va tashkiliy tuzilmasi belgilab qo'yilgan⁴.

Bundan tashqari yana quyidagi ta'riflar ham prokuror nazoratining maqsad va vazifalariga xosdir:

1. **Qonunlarning ijrosini nazorat qilish:** Prokuratura organlari qonunlarning to'g'ri va samarali ijrosini ta'minlash uchun barcha davlat va jamoat idoralarini nazorat qilish huquqiga ega. Kambag'allikni qisqartirishga doir qonunlar, ijtimoiy yordam va xizmatlar kabi muhim huquqiy me'yorlarni nazorat qilish prokurorning asosiy vazifalaridan biridir. Bu jarayonda

¹ LEX.UZ+2academicsresearch.ru+2prezi.com+2

² LEX.UZ

³ Arxiv.uz

⁴ academicsresearch.ru+1Академия МБД Узбекистана+1sciencebox.uz+3Arxiv.uz+3LEX.UZ+3

prokurorlar davlat dasturlari va qoidalarining to'g'ri amalga oshirilishini ta'minlashga yordam beradi.

Bu prokuror nazoratining eng muhim vazifalaridan biri bo'lib, davlat boshqaruvi va jamiyat hayotida qonun ustuvorligini qaror toptiradi. Prokuratura organlari o'zining konstitutsiyaviy vakolatlari doirasida barcha huquqiy sub'yektlar — davlat boshqaruvi va mahalliy hokimiyat organlari, mansabdor shaxslar, yuridik va jismoniy shaxslar, jamoat birlashmalari hamda xo'jalik yurituvchi sub'yektlar tomonidan amaldagi qonunchilik talablariga so'zsiz rioya etilishini tizimli ravishda monitoring qiladi. Nazorat turi faoliyati jarayonida prokurorlar huquqiy muhitda yuzaga kelgan qonunbuzarlik holatlarini aniqlash, ularni bartaraf etish va qonuniylarni tiklashga doir ta'sirchan chora-tadbirlarni qo'llash, shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlarning amaliyotda to'g'ri va bir xilda talqin qilinishi va qo'llanilishini ta'minlash vazifalarini bajaradilar. Prokuratura faoliyati huquqiy tartibotning barqarorligi, qonun ustuvorligining mustahkamlanishi va fuqarolarning huquqiy kafolatlarining real hayotda amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan institutsional zaminni yaratadi.

2. Kambag'allikni qisqartirishga doir normativ-huquqiy hujjatlar ijrosini ta'minlash:

Kambag'allikni qisqartirishga doir maxsus qonunlar, davlat dasturlari va boshqa normativ hujjatlarni ijro etilishi ustidan nazorat o'rnatish. Prokuratura organlari ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda, jumladan kambag'allikni kamaytirish dasturlarini nazorat qilishda faoliyat ko'rsatadi.

3. Huquqiy himoya va advokatlik faoliyatini nazorat qilish: Kambag'allikdan aziyat chekayotgan shaxslar uchun qonuniy yordamni ta'minlashda prokuratura organlari ijtimoiy guruhlarining huquqlarini himoya qiladi. Ushbu huquqlarni amalga oshirishda qonunlar va boshqa normativ hujjatlar ijrosini tekshirish hamda ularni buzganlarni jazolash prokuratura organlarining muhim vazifasi hisoblanadi.

4. Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash: Kambag'allikni qisqartirishga doir huquqiy faoliyatni nazorat qilish prokuratura organlarining davlat tomonidan ta'minlanadigan ijtimoiy barqarorlikni saqlashga bo'lgan majburiyatini kuchaytiradi. Kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan siyosatning samarali amalga oshirilishini ta'minlash, ijtimoiy nohaqlik va farqni kamaytirishga yordam beradi.

5. O'rganish va tahlil qilish: Prokuratura organlari kambag'allikni qisqartirish bo'yicha normativ hujjatlarni tahlil qiladi va nazorat qiladi. Bu, o'z navbatida, kambag'allikka qarshi kurashda davlat siyosatining samaradorligini baholashga imkon beradi. Prokurorlar, shuningdek, kambag'allikni qisqartirishga doir huquqiy faoliyatning samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar berishadi.

Mazkur vazifalardan kelib chiqqan holda, Prokuror nazoratining turlariga ehtiyoj paydo bo'ladi. Shu sababli ham Prokuror nazorati turli yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin. Quyidagi asosiy turlarni ko'rsatish ham no'rin emas, albatta:

1. Davlat va jamoat idoralarining faoliyatini nazorat qilish: Prokurorlar kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan chora-tadbirlar va davlat dasturlarining to'g'ri ijro etilishini nazorat qilish uchun davlat va jamoat idoralarini tekshiradi. Shu bilan birga, kambag'allikni qisqartirish bo'yicha ijro etilayotgan siyosatning samaradorligini baholashadi.

2. Fuqaro va ijtimoiy guruhlarining huquqlarini himoya qilish: Prokuratura organlari, ayniqsa, kambag'allikdan aziyat chekayotgan fuqarolar huquqlarini himoya qiladi. Bu, o'z

navbatida, davlat tomonidan belgilangan ijtimoiy yordam va xizmatlarning to'g'ri va o'z vaqtida taqdim etilishini ta'minlashga qaratilgan nazorat faoliyatini o'z ichiga oladi.

3. Buzilishlarni aniqlash va ularga qarshi chora ko'rish: Prokuratura organlari kambag'allikka qarshi kurashda yuzaga keladigan qonunbuzarliklarni aniqlaydi va ularga qarshi tegishli choralarni ko'radi. Bular, ayniqsa, kambag'allikka qarshi chora-tadbirlarni to'g'ri bajarish uchun davlat organlari tomonidan bajariladigan muayyan huquqiy me'yorlar va tartiblarning buzilishlaridir.

4. Normativ hujjatlarni takomillashtirish: Kambag'allikni qisqartirishga doir qonunlar va normativ hujjatlarning ijrosi bo'yicha prokurorlar, ularni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berishlari mumkin. Prokuratura organlari, shuningdek, qonunlarning ijtimoiy hayotga to'g'ri mos kelishini ta'minlash uchun huquqiy me'yorlarni takomillashtirishga yordam beradi.

5. Monitoring va tahlil qilish: Prokuratura organlari, shuningdek, kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan siyosatning samaradorligini o'rganib, keng miqyosda tahlil olib boradi. Bu o'z ichiga kambag'allikka qarshi chora-tadbirlarni amalga oshirishdagi samaradorlikni tekshirishni, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi ro'lini va davlat dasturlarining muvaffaqiyatini baholashni oladi.

Prokuror nazorati faqatgina qonunlarning ijrosini ta'minlash bilan cheklanmaydi — u ijtimoiy hayotda ham muhim o'rin tutadi. Xususan, bu tizim kambag'allikni kamaytirishga yo'naltirilgan huquqiy choralarni amalga oshirishda, adolatli jamiyat barpo etishda va aholining zaif qatlamlarini himoya qilishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu bilan quyidagilar ta'minlanadi:

- **Huquqlarni himoya qilish:** Prokuratura organlari kambag'allikka qarshi kurash doirasidagi davlat dasturlarining to'g'ri ijrosini nazorat qilish orqali fuqarolarning ijtimoiy va iqtisodiy huquqlarini himoya qiladi. Bu, ayniqsa, yordamga muhtoj qatlamlar uchun o'ta dolzarbdir.
- **Ijtimoiy barqarorlikni oshirish:** Kambag'allikni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlarning samarali amalga oshirilishi, o'z navbatida, jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Prokuror nazorati aynan shu jarayonning izchil va qonuniy asosda kechishiga kafolat beradi.
- **Davlat siyosatining samaradorligi:** Prokurorlar davlat siyosatining hayotga tatbiq etilishida nazoratchi bo'lib, uning natijadorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu nafaqat qonunlarga amal qilinishini, balki siyosiy qarorlarning amalda qanday samara berayotganini ham ko'rsatib beradi.

Ushbu ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, Prokuror nazorati jamiyatda qonuniylik ustuvorligini qaror toptirish bilan birga, davlat siyosatining insonparvarlik va adolatga asoslangan yo'nalishlarda amalga oshirilishini ta'minlaydi. Ayniqsa, aholining ijtimoiy zaif qatlamlarini – kam ta'minlangan oilalar, nogironlar, yolg'iz keksalar va bolalarni huquqiy jihatdan himoya qilishda prokuror nazorati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

References:

1. Конституция Республики Узбекистан. – Ташкент: Ўзбекистон, 2023. – 68 б.

2. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида” ги Қонуни. – 29 август 2001 й.; сўнгги таҳрир: 2023. – URL: www.lex.uz
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги ПҚ-5041-сон Қарори: “Камбағалликни қисқартириш ва аҳолини банд қилишни таъминлашга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”. – URL: www.president.uz
4. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон” нашриёти, 2022. – 100 б.
5. Bobojonov R. (ed.). O‘zbekiston Respublikasi prokuratura organlari faoliyati asoslari. – Tashkent: Yuridik nashriyot, 2018. – 190 p.
6. Хўжаев А. Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар тизими. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021. – 192 б.
7. World Bank. *Poverty and Equity Brief: Uzbekistan*. – Washington D.C., 2022. – URL: <https://worldbank.org>
8. UNDP Uzbekistan. *Social Protection System Assessment*. – Tashkent: United Nations Development Programme, 2021. – URL: <https://www.undp.org>
9. LEX.UZ+2academicsresearch.ru+2prezi.com+2
10. academicsresearch.ru+1Академия
- Ўзбекистана+1sciencebox.uz+3Arxiv.uz+3LEX.UZ+3
11. Arxiv.uz

МВД